

Posudek bakalářské práce Ing. Anny Králové *Časová souslednost v italštině a možnosti jejího překladu do češtiny*, Ústav románských studií FFUK, ak. r. 2021/2022

Anna Králová si pro svou bakalářskou práci zvolila zajímavé a nosné kontrastivní téma relativních časů, k jejichž vyjádření používá italština, disponující složitým systémem slovesných tvarů a uplatňující souslednost časovou, zcela odlišné prostředky než čeština, která takový systém postrádá. Zvládnutí časové souslednosti bývá pro mluvčí jazyků, v nichž se tento princip neuplatňuje, poměrně obtížné: tipuji, že i diplomatka si toto téma vybrala zejména proto, aby mu hlouběji porozuměla, a zdá se mi, že se jí tento úkol skutečně podařilo splnit. Ve své práci si stanovila dva hlavní cíle: 1. nahlédnout na vyjadřování relativních časů v obou jazycích z teoretického hlediska, prostudovat dostupnou literaturu, zorientovat se v základních pojmech a shrnout systém pravidel; 2. analyzovat uplatňování (či neuplatňování) těchto pravidel v autentických textech. Práce má i výrazný aspekt translatologický, neboť vychází z paralelního korpusu InterCorp a klade si mj. otázku, jakých prostředků je v češtině využito při překladu italských vět s časovou sousledností.

Problematika relativních časů je velmi komplexní a je zřejmé, že v rámci bakalářské práce nemůže být propracována do hloubky. Navíc vyžaduje bezpečnou orientaci v gramatických systémech obou jazyků a rozsah znalostí (kategorie času se v obou zkoumaných jazycích stýká a prolíná s dalšími verbálními kategoriemi, jako je modus nebo, v češtině, vid), jaký očekáváme spíše od studentů magisterského či doktorského studia; přesto se však diplomantka zhostila svého úkolu se ctí a navzdory určité nejistotě v části teoretické (k tomu později) dospívá v praktické části k řadě závěrů, které lze nepochybně považovat za zajímavé a podnětné.

Práce je tedy, jak již bylo řečeno, implicitně rozdělena na část teoretickou (kapitoly 1–4) a část aplikační (kap. 5–7), následuje Závěr, Résumé v češtině a italštině a nepříliš bohatá Bibliografie. V teoretické části jsou představeny stěžejní pojmy, popsány systémy slovesných časů v obou jazycích a prostředky využívané k vyjadřování časů relativních. Shrnout a přehledně uspořádat tak velké množství informací je samozřejmě velmi náročné: v mnoha případech by bylo třeba problematiku lépe vysvětlit (srov. např. body 1 a 2 v druhé části posudku) a narazíme i na některé nepřesné, neobratné formulace či chyby z nepozornosti (např. body 3–5 níže). Popis italské souslednosti mi navíc připadá zbytečně složitý (byť ani tak nepokrývá všechny možné varianty): považovala bych za vhodnější vyjít ze zjednodušeného schématu, tak jak ho ve své gramatice uvádějí např. Salvi a Vanelliová; v celé komplexnosti pak italskou souslednost přehledně shrnuje např. L. Serianni (*Grammatica italiana*, UTET 1989, s. 558–561). Oceňuji naopak způsob, jakým diplomantka shrnuje různé názory na vyjadřování relativních časů v češtině.

Praktická část je založena na datech italsko-české části paralelního korpusu InterCorp. Diplomantka zde – dle mého názoru velmi rozumně – radikálně omezila počet kontextů, v nichž souslednost zkoumá: analýzu redukovala pouze na souvětí, která v řídicí větě obsahují jedno ze dvou sloves *pensare* (myslet /si/) a *credere* (věřit, domnívat se) v některém z minulých časů. Přestože v textu chybí informace o tom, proč byla zvolena zrovna tato dvě

slovesa, je zřejmé, že oproti např. slovesu *dire* bude počet jejich výskytů v korpusu výrazně nižší, a tudíž v rámci bakalářské práce analyzovatelný. Navíc se obě slovesa obvykle pojí s konjunktivem v závislé větě a mají podobnou sémantiku: to vše nepochybně činí zajímavým i rozbor českých překladových protějšků italských souvětí, která tato slovesa obsahují.

Celkem bylo vyhledáno 403 souvětí, mezi nimiž jednoznačně dominují výskyty obsahující sloveso *pensare*. Diplomantka nejprve zkoumá, ve kterém minulém čase stojí zmíněná slovesa v řídicí větě; věnuje se i jejich českým protějškům, které analyzuje zejména z hlediska vidu. Ze získaných dat však nevyvozuje v souvislosti s tématem práce žádné závěry, přestože by se zde některé otázky přímo nabízely. Existuje v italštině nějaká spojitost mezi časem slovesa v řídicí větě a aplikací souslednosti ve větě vedlejší? A čím je dáno, že se slovesa *pensare* a *credere* vyskytují v odlišných kontextech a také v odlišných minulých časech? Co vypovídají české překlady o jejich sémantice?

Teprve potom autorka přechází k analýze časů a způsobů přísudkových sloves ve větách závislých. Zatímco však u slovesa *pensare* následuje samostatná podkapitola shrnující české respondenty, u slovesa *credere* tomu tak není: komentáře k italským vedlejším větám i jejich českým překladům se prolínají v rámci téhož oddílu a je nesnadné se v nich vyznat. Právě tohoto se týká má hlavní připomínka k praktické části: je škoda, že výsledky nejsou - místo komplikovaného popisu - přehledně shrnuty v tabulkách či aspoň bodech: čtenáři by to značně usnadnilo orientaci.

Dlužno ovšem říci, že autorka se v nich evidentně zorientovat dokázala, jinak by je totiž nemohla shrnout ve zdařilém Závěru, který jednoznačně považuji za nejsilnější místo celé práce. Výsledky ukazují na určité sémantické rozdíly mezi zkoumanými slovesy, které se odrážejí i v použití časů i modů přísudkových sloves vět vedlejších a také v českých překladech. Práce přináší i některé zajímavé postřehy, které překračují hranice traktovaného tématu (a to zejména směrem k tématu modality), jimž by stálo za to věnovat pozornost v případných dalších výzkumech: jde například o překlad italského indikativu českým kondicionálem v komplexních predikátech s modálním slovesem *potere* či obtížnost odlišit vyjádření následnosti v italštině od děje nereálného, podmíněného (kondicionál).

Dále uvádím ještě několik konkrétních podnětů a otázek, které by mohly být námětem k diskuzi u obhajoby:

1) Na s. 10 začíná kapitola nazvaná *Systém slovesných časů v italštině* větou: „Prvotním rozdělením, které stojí nad samotným dělením dle způsobu, je dělení na určité (*modo definito*) a neurčité (*modo indefinito*) tvary sloves.“ Působí to poněkud zkratkovitě: bylo by vhodné vysvětlení, proč se v kapitole o slovesném čase nejprve zmiňuje slovesný způsob (ostatně místo *modo definito* by byl vhodnější výraz *modo finito*).

2) Na téže a následující straně jsou italské *modi* vyjmenovány: možná by zde stálo za to upozornit na odlišné pojetí kategorie slovesného způsobu v italštině a češtině, kde se neurčité slovesné tvary obvykle za mody nepovažují.

- 3) Na s. 14 byl výklad souslednosti převzat z gramatiky Salviho a Vanelliové: bod 2 je přeložen neúplně, a nedává tudíž smysl; navíc jsou jednotlivé body ilustrovány příklady, které k nim nepatří (všechny příklady se týkají bodu 1, tj. deiktického prezentu).
- 4) s. 15, část 3.2.1.1: Proč se ve výkladu souslednosti popisují souvětí s řídicí větou v indikativu, když bylo právě řečeno, že tyto případy souslednosti nepodléhají?
- 5) s. 20: „Pro pochopení odlišnosti mezi **italským a českým vnímáním časové souslednosti** je v první řadě dobré představit kategorie způsobu, času a vidu v češtině.“ Rozumím tomu, co chtěla autorka říci, nicméně takto to nelze vyjádřit.
- 6) Na s. 26–27 se hovoří o slovesných videch, není však vysvětleno, jakou roli vid při vyjadřování časových vztahů v češtině hraje.
- 7) s. 39: „V sedmi případech se také ve větě závislé vyskytl indikativ prezentu – jednalo se například o věty (11a) a (11b). Zde se ve větách závislých jedná o vyjádření obecné platnosti děje/stavu a zároveň se tak jedná o věty, **které mohou stát samostatně**, proto je v italštině možné použít přítomný čas.“ V jakém smyslu mohou tyto věty stát samostatně?
- 8) S. 43: „Kondicionál se vyskytoval také v překladu **oznamovacích vět**, a to celkem v deseti případech – viz věta (23).“ Zde měla autorka na mysli indikativ?
- 9) Poslední připomínka se týká bibliografie, která by měla být zpracována pečlivěji. Např. při řádném uvedení všech konzultovaných hesel *Nového encyklopedického slovníku češtiny* by velmi stručný seznam literatury narostl o několik položek. A Šmilauerův ani Bečkův příspěvek nepatří mezi monografie.

Navzdory všem uvedeným připomínkám oceňuji odvalu, s níž se diplomantka do tohoto (evidentně až příliš) komplexního tématu pustila, a zejména to, že z korpusových dat dokázala vyvodit řadu platných a podnětných závěrů.

Práci k obhajobě doporučuji a navrhuji hodnocení *velmi dobře*.

V Praze dne 17. 8. 2022

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce